

1918-2018

**ПРОФЕСОРИ
ДНІПРОВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА**

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ДОВІДНИК

ДНІПРО · ЛІРА · 2018

УДК 378 (477.63)(01)
П 84

*Рекомендовано до друку вченою радою Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара (протокол № 14 від 26.06.2018 р.)*

Редакційна колегія:

чл.-кор. НАН України, проф. *М. В. Поляков* (голова редколегії), акад. НАН України, проф. *А. Ф. Булат*, проф. *В. В. Іваненко* (заст. голови редколегії), проф. *О. О. Кочубей*, проф. *С. І. Оковитий*, проф. *С. І. Світленко* (відп. секр.)

Упорядники:

проф. *С. І. Світленко* (ст. упоряд.), доц. *З. П. Бондаренко*, доц. *С. В. Бухаров*, доц. *С. О. Горбонос*, проф. *В. В. Ващенко*, доц. *Ю. В. Датченко*, доц. *С. В. Жолудєв*, маг. *А. В. Іванцов*, доц. *В. С. Коваленко*, доц. *В. С. Лавренко*, к.і.н. *Л. М. Лучка*, доц. *В. М. Малишко*, доц. *В. Д. Мирончук*, доц. *Ю. О. Мітіков*, доц. *О. В. Назаренко*, проф. *О. О. Осетрова*, доц. *О. М. Притоманова*, доц. *М. А. Руднєв*, ст. викл. *А. В. Ставицька*, доц. *О. О. Чепурко*, проф. *О. Й. Шевцова*, проф. *О. О. Шугуров*, доц. *В. М. Щербак*

Науковий редактор:

проф. *С. І. Світленко*

Рецензенти:

д-р соціол. наук, проф., акад. НАН України *В. С. Бакіров*;
д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України *В. М. Даниленко*;
д-р фіз.-мат. наук, проф., акад. НАН України, Герой України *В. П. Шевченко*

П 84 Професори Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара: біобібліографічний довідник / голова редкол. чл.-кор. НАН України, проф. *М. В. Поляков* та ін. — 3-тє вид., перероб. і доп. — Дніпро: ЛІРА, 2018. — 400 с.
ISBN 978-966-981-081-6

У 480 біобібліографічних статтях віддзеркалено основні віхи життя та науково-педагогічної діяльності кількох поколінь професорів одного з найвідоміших закладів вищої освіти України — Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара за 100 років його історії. Під час роботи над книгою використано матеріали двох попередніх видань 2003 та 2008 рр., які суттєво доповнені й перероблені авторами. Вперше вміщено біографічні нариси 38-ми нових і призабутих професорів різних поколінь. Статті супроводжуються переліком основних праць професорів і джерелами та літературою про них. Довідник розраховано на освітян та науковців вищої школи, на всіх тих, хто вивчає історію Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, досліджує минуле та сьогодення освіти і науки України.

УДК 378 (477.63)(01)

ISBN 978-966-981-081-6

© Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, 2018
© Автори, 2018
© ЛІРА, 2018

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Вінтелектуальному співтовариству знають справжню ціну науковому дослідженню, яке є глибинним джерелом знань, справжнім дороговказом, що розширює наші уявлення про можливості конкретного дослідника, наукової школи чи напряму і цивілізації в цілому. Проте, шановний читачу, підготовлене біобібліографічне видання, яке пропонується до Вашої уваги, є особливим. Ця фундаментальна довідкова синтеза містить найважливіші відомості про декілька генерацій учених Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара — одного з найвідоміших класичних університетів незалежної України, котрий святкує в цьому році свій 100-річний ювілей.

Підготовлена книжка присвячена професорам не випадково. Адже професор — це учене звання, яке є свідченням вищої професійної кваліфікації її носія і водночас є способом життя, такого динамічного, невгамовного, налаштованого на пошук наукової істини, на передачу широких пластів знань усе новим і новим поколінням студентів, аспірантів та докторантів. І саме в цьому коловороті наукового й освітянського життя виявляється справжній характер, творча дослідницька вдача, невмирущий ентузіазм професіонала, які в сукупності дають нову якість знання, сучасні комунікативні ліфти, які піднімають до вершин освіти та науки обдаровану молодь — надію нашої національної освіти та науки, без якої важко роз-

раховувати на істотну модернізацію країни вже в нетривалій історичній перспективі.

У двох попередніх виданнях мені вже доводилося вести мову про те, що в життєдіяльності професорів добре віддзеркалилася минувшина нашої Альма-матер, яка увібрала в собі весь героїзм і трагізм подій буремного ХХ століття і не менш суперечливого ХХІ віку, який крокує по планеті вже майже два десятиліття. Добре відомо, що професори першого покоління визначали науково-освітнє обличчя нашої Альма-матер, яка в 1918–1920 рр. мала назву Катеринославського університету, а в 1920-х рр. спочатку Катеринославського, з 1926 р. — Дніпропетровського інституту народної освіти. Саме на долю цього покоління професорів випало непросте завдання заснувати і зробити перші кроки у справі розбудови університету в період Української революції 1917–1921 рр. Непростим для університетської професури видалися і 20-ті рр. ХХ ст., коли розпочалися більшовицькі експерименти, що супроводжувалися трансформацією університету в інститут народної освіти, посиленням втручання ідеології та політики у справу підготовки кадрів з вищою освітою, початком боротьби влади з «неблагонадійними» професорами.

Незважаючи на зазначені труднощі, в нашій Альма-матер формувалися й набули динамічного розвитку наукові школи у галузі теоретичної (електронної) хімії академіка М.Я. Бродського, прикладної механіки — академіка О.М. Динника, металофізики — академіка Г.В. Курдюмова, фізики рідкого стану — академіка В.І. Данилова, гідробіології — академіка Д.О. Свіренка, української історії, археології та етнографії — академіка Д.І. Яворницького та ін. Важливо, що евристична робота сучасних істориків дала можливість пролити світло на життя та діяльність цілого ряду призабутих професорів нашого університету перших поколінь, котрі не були докладно представлені в попередніх виданнях. Серед них, зокрема, медик-терапевт К.-А. А. Буйневич, учений у галузі матеріалознавства А.П. Виноградов, педагог М.Ф. Даденков, юрист О.М. Ладиженський, дослідник у галузі геодезії П.М. Леонтовський, історик літератури та мовознавець М.Я. Немировський, педагог С.М. Смолінський, психолог Д.Б. Франк, ботанік М.В. Цингер та ін.

Відновлення Дніпропетровського державного університету в 1933 р. сприяло самовідданій, творчій праці професорів у справі відродження нашого закладу вищої освіти як університетської структури. Однак їхня діяльність зі створення нових кафедр і факультетів, з розробки освітніх методик та наукової проблематики відбувалася у важкий час утвердження тоталітарного режиму. Підготовлений довідник дає можливість простежити, які суворі випробування випали на долю покоління професорів 30-х рр. ХХ ст. Адже вони разом із країною пережили жахіття сталінської диктатури з розстріляним відродженням та масовими репресіями періоду Великого терору.

Безневинними жертвами комуністичного режиму стали такі відомі вчені, як фізики А.Е. Малиновський і А.С. Рева, педагог і суспільствознавець В.М. Фідровський, хімік В.С. Фінкельштейн та ін., які були безпідставно розстріляні в той період і реабілітовані лише в 50-х рр. ХХ ст. Характерно, що в окремих випадках авторитет учених університету був настільки високим, що навіть сталіністи не наважувалися на їх фізичне знищення, хоча позбавляли права викладання і наукової діяльності, як це трапилося з академіком Д.І. Яворницьким.

У третьому виданні книги читачі можуть ознайомитися з ширшим колом жертв сталінського свавілля в ДДУ. Серед них ректор університету, професор геології І.М. Єфимов, професори-історики П.Г. Глузман, Ф.К. Давиденко, Г.О. Карпенко.

Розвиток університету був перерваний військовим лихоліттям періоду Другої світової війни. Ми по праву пишаємося тим, що у годину тяжких випробувань, коли вирішувалася історична доля не тільки України, а й світової цивілізації, понад 600 студентів, викладачів та співробітників ДДУ стали на захист Батьківщини, будучи активними учасниками бойових дій. Серед них було чимало тих, хто згодом, уже у повоєнні десятиліття, здобув учене звання «професор».

Випробування Другої світової війни надали багатий життєвий досвід, загартували особистості таких професорів ДДУ, як Д.Х. Баранник, В.Я. Борщевський, М.М. Булгаков, М.І. Варич, А.К. Василевський, В.О. Власенко, В.П. Галушко, М.Ф. Герасюта, В.Є. Давідсон, П.Х. Деркач, В.М. Ковтуненко, М.П. Корнійчук,

І.П. Луб'янов, М.М. Миколенко, О.Ф. Михайлов, І.А. Мороз, В.П. Морозов, В.І. Моссаковський, О.В. Новосолов, М.Ф. Носовський, В.І. Онищенко, Ф.С. Павлов, Д.П. Пойда, О.Д. Рева, І.В. Саллі, В.Т. Сиротенко, О.В. Сіняков, Ю.О. Сметанін, З.П. Соломко, О.П. Тіман, В.М. Туркін, С.П. Федій, А.М. Черненко, Ю.А. Шевляков, О.М. Шиловський та ін., які визначали професійне та людське обличчя повоєнного університетського співтовариства на посадах, власне, професорів, завідувачів кафедр, деканів та навіть ректорів, як В.І. Моссаковський, багато зробили для відбудови ДДУ і перетворення його на один із базових університетів країни.

Поряд із тим, слід зазначити, що ряд професорів ДДУ в часи воєнного лихоліття наближали Перемогу, самовіддано працюючи на трудовому фронті в тилу: фізики В.І. Данилов, Г.В. Курдюмов та Б.М. Фінкельштейн — у Магнітогорську, біологи Л.В. та О.В. Рейнгарди — у П'ятигорську, біолог Д.О. Свіренко — у Чкалові (нині — м. Оренбург). Під час війни генерація наших професорів зазнала і непоправних втрат. Так, у блокадному Ленінграді (нині Санкт-Петербург) загинули відомі професори-історики М.Ф. Злотников та В.О. Пархоменко, які до війни піддавалися переслідуванням комуністичного тоталітарного режиму.

Розгром нацистської Німеччини та її сателітів і Перемога у Другій світовій війні обумовили відновлення мирної праці ДДУ. Поступово, незважаючи на величезні труднощі, розпочався активний розвиток нашого університету: відроджувалася матеріально-технічна база, з'являлися нові спеціальності та наукові напрями, утверджувалося повоєнне покоління університетської професури. У 1951 р. відкрився фізико-технічний факультет для підготовки спеціалістів у новій сфері — ракетобудуванні. Наш університет став набувати рис «космічного». На більшості факультетів і кафедр розгорнулися дослідження з фундаментальних і прикладних наук. Успішно розвивалися нові наукові школи у галузях математики та механіки (професор В.І. Моссаковський, М.П. Корнійчук), фізики, радіоелектроніки (професори Ф.І. Коломойцев, М.І. Варич, І.С. Мірошніченко), біології та біотехнології (професори О.Л. Бельгард, Г.Б. Мельников), хімії (професор В.С. Малиновський), ракетно-космічної техніки (професори

ПРОФЕСОРИ

ДНІПРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В. А. Махін, М. Ф. Герасюта, В. М. Ковтуненко, М. І. Дупліщев), історичних наук (професори Д. П. Пойда, М. П. Ковальський), філологічних наук (професори Д. Х. Баранник, І. І. Меншиков) та ін.

Новітнє покоління професорів за часів відродження і розбудови незалежної України творчо продовжує та примножує міцні університетські традиції і своєю інтелектуальною енергією підвищує авторитет нашого університету, зміцнює освітній та науковий ресурс країни. Це вельми важливо за умов світової економічної кризи та підступної гібридної війни, розв'язаної проти України Російською Федерацією. На сучасному етапі в університеті функціонують і розвиваються відомі в Україні та за її межами наукові школи, очолювані провідними вченими. Наприкінці ХХ — у перші десятиліття ХХІ ст. найвагоміші здобутки отримані в дослідженнях з математики (член-кореспондент НАН України В. П. Моторний, професор Л. А. Курдаченко), у галузі теоретичної інформатики та кібернетики (член-кореспондент НАН України О. М. Кісельова), моделювання нейрокібернетичних процесів (професор С. М. Корогод), матеріалознавства (професори І. М. Спиридонова, О. М. Шаповалова), геоботаніки і ґрунтознавства (член-кореспондент НАН України А. П. Травлеєв), електрохімії (професор В. Ф. Варгалюк), аналітичної хімії (професор Ф. О. Чмиленко), у галузі органічної хімії та квантово-хімічних розрахунків (професор С. І. Оковитий), історичних наук (професори В. В. Іваненко, І. Ф. Ковальова), соціогуманітарних наук (професори В. Г. Городяненко, П. І. Гнатенко), філологічних наук (професор В. О. Горпинич). Визначні досягнення професорів ДНУ у галузях вищої освіти та науки відзначені високими державними й галузевими нагородами, преміями, почесними званнями, переможними грантами українських та зарубіжних науково-освітніх установ.

Третє видання книги «Професори Дніпропетровського національного університету. Біобібліографічний довідник» суттєво відрізняється від двох перших (2003, 2008), які вже стали бібліографічною рідкістю і викликали велику зацікавленість у читачів. Як і раніше, підготовлений до друку біобібліографічний довідник є науковим виданням. Проте біографічні статті, які в багатьох випадках

уточнені й перероблені, супроводжуються основними працями професорів і джерелами та літературою; написані у більш академічному стилі. Всі підготовлені статті підписані авторами. Прикметно, що у виданні вміщено інформацію про 480 персоналій професорів, тоді як у попередньому — лише 442. Причому це персоналістичне розширення відбулося не тільки за рахунок професорів новітнього часу (всього їх працює сьогодні в ДНУ 130), а й попередніх періодів. А це означає, що зроблено нові важливі кроки у справі відродження історичної пам'яті в нашому колективі.

У біобібліографічному довіднику представлено кілька поколінь професорів ДНУ — від заснування в 1918 р. до сьогодення. Біобібліографічні статті віддзеркалюють основні віхи життя та науково-педагогічної діяльності наших шановних учених, відображають їхній значний внесок у розвиток вищої освіти і науки, у зміцнення престижу університету. Впевнений, що представлене видання зацікавить усіх тих, хто вивчає минувшину і сьогодення Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, досліджує історію вищої освіти і науки України.

Ректор Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, член-кореспондент НАН України, професор М. В. ПОЛЯКОВ

ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

100 РОКІВ • DOCENDO DISCIMUS • 1918–2018

АБРАМОВСЬКИЙ Євген Романович

(18.11.1932 р.н.)

Учений у галузі аерогідромеханіки, вітроенергетики та екології навколишнього середовища. Народився 18.11.1932 р. у с. Олександрівка Магдалинівського р-ну Дніпропетровської обл. у сім'ї сільського вчителя. Закінчив середню школу в с. Підгороднє на Дніпропетровщині і того ж року вступив до Дніпропетровського металургійного інституту (1950). Переведений на щойно відкритий фізико-технічний факультет держуніверситету (1952). Отримав диплом про вищу освіту за спеціальністю «Механіка» (1955). Починаючи з 1955 р. і до 2016 р. працював у Дніпропетровському університеті послідовно на посадах: асистента, старшого викладача, доцента та професора. Завідувач кафедри аерогідромеханіки (1978–1996). Працював проректором ДДУ (1980–1994), спочатку — з вечірньої та заочної освіти, а потім — з навчальної роботи. Перебував на науковому стажуванні в США (1969–1970). Захистив кандидатську дисертацію (1968). Отримав учене звання доцента (1977), учене звання професора (1989). За роки роботи на кафедрі аерогідромеханіки читав понад 20 навчальних курсів для студентів механіко-математичного та фізико-технічного факультетів: з ракетної техніки, аеродинаміки, механіки рідини та газу, теорії розріджених газів, вітроенергетики, а також з прикладної економіки, менеджменту, методики викладання тощо. Деякі курси викладав англійською мовою. Опублікував 10 навчальних посібників загальним обсягом понад 80 друкованих аркушів. Наукова діяльність пов'язана з дослідженнями у галузі аеродинаміки літальних апаратів, вітродвигунів та екологічних проблем забруднення повітряного та водного середовищ навколо великих міст. Опублікував бл. 70 наукових праць, із них кілька монографій. Основні публікації, які довгі роки використовувались в ДДУ як навчальні посібники: «Аеродинаміка гіперзвукових апаратів» (1982), «Інженерні методи аеродинаміки великих швидкостей» (1985), «Аеродинамічні

характеристики тіл у розрідженому газі» (1986) та ін. Одна з його найважливіших праць — «Аеродинаміка вітродвигунів» (1987) — була першою у Радянському Союзі монографією з цієї тематики і стимулювала розвиток досліджень у даному напрямі. Активно займався громадською роботою: упродовж 8 років очолював партійну організацію університету. Нині на громадських засадах керує роботою Центру з інтенсивного навчання іноземним мовам при ДНУ. Нагороджений орденом «Знак пошани» (1981) та медаллю ім. В. М. Ковтуненка за заслуги в галузі космонавтики (2001). Заслужений працівник освіти України (2003).

Основні праці: Оптимизация параметров ветряных двигателей. — Д.: Наука и образование, 2014. — 273 с. (співавт.); Аэродинамика ветродвигателей: учеб. пособие. — Д.: РИО ДГУ, 1987. — 220 с. (співавт.); Aerodynamic theory of wind turbines: Study guide. — Д.: Nauka i osvita, 2008. — 242 p.; Задачі і вправи з вітроенергетики. — Д.: Наука і освіта, 2012. — 132 с. (співавт.); Инженерная оптимизация характеристик ортогонального ветродвигателя с геликоидальными лопатями // Вісник Дніпропетр. ун-ту, серія «Механіка», 2014. — Вип. 18, Т. 1. — С. 3–12 (співавт.); Атмосфера больших городов. — Д.: Наука и образование, 2007. — 188 с. (співавт.).

Джерела та література: Архів ДНУ. — Ф. 1, оп. 1, спр. 5-а; О. Г. Гоман. Абрамовський Євген Романович / О. Г. Гоман // Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара: біобібліограф. довідник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. — С. 7–8; Абрамовський Євген Романович // Усна історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара: зб. докум. матер. / редкол.: проф. М. В. Поляков (голова) [та ін.]. — Д.: Ліра, 2016. — Т. 2. — С. 23–57.

О. Г. Гоман

АВДЄЄВ Вольт Васильович

(03.10.1939 р.н.)

Учений у галузі динаміки, балістики та управління рухом космічних апаратів. Народився 03.10.1939 р. у м. Дніпропетровськ (нині — м. Дніпро). Закінчив Дніпропетровський державний університет (1963). З того часу працює на викладацькій роботі. Пройшов шлях від асистента до професора. Кандидат технічних наук (1972), доктор технічних наук

ПРОФЕСОРИ

ДНІПРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

(2000). Професор кафедри систем автоматизованого управління (2003). Основні наукові розробки стосуються таких напрямів: методи розрахунку гідродинамічних коефіцієнтів частково наповнених компонентами палива порожнин обертання ракет, методи та алгоритми розрахунку форм паливних баків із заданими динамічними властивостями, динаміка обертального руху космічного апарата з пружними сонячними батареями, методи стабілізації руху ракет і космічних апаратів. Читає лекції з дисциплін «Керування космічними системами», «Обчислювальні пристрої систем автоматичного керування» та інші за тематикою наукових досліджень. Керує аспірантами та науковим гуртком на старших курсах. Автор близько 180 наукових і навчально-методичних праць, у т.ч. авторських свідочств на винаходів, 96 статей у наукових виданнях, навчальних посібників і монографія.

Основні праці: Низькоорбітальні групи космічних апаратів / моногр. — Д.: Вид-во ДДУ, 1997. — 92 с; Розрахунок орбіт і трас навколоземних супутників: навч. посібник. — Д.: РВВ ДНУ, 2001. — 32 с.; Побудова низькоорбітальної групи із двох космічних апаратів: навч. посібник. — Д.: РВВ ДНУ, 2002. — 36 с.; Точність і запас стійкості системи стабілізації обертального руху ракети // Радіоелектроніка, інформатика, управління. — 2016. — № 3. — С. 93–98; Критерій якості перехідного процесу і показники точності системи стабілізації ракети // Авиационно-космическая техника и технология. — Х.: «ХАИ», 2017. — № 1 (136) — С. 4–10.

Джерела та література: «Секретний» підрозділ галузі. — Д., 2001; Савчук В. С. Професори Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара / В. С. Савчук: біобібліограф. довідник — 2-ге вид., перероб. і доп. — Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. — С. 8–9.

В. С. Савчук

**АКИМОВ
Михайло
Павлович**

(16.05.1886–1955)

Учений-зоолог. Народився 16.05.1886 р. у с. Калинівське Луганської обл. у родині гірничого інженера. Шкільні роки провів у Катеринославі, де вчився в реальному училищі. Закінчив середню школу і вступив до природничого відділення

фізико-математичного факультету Харківського університету, де став спеціалізуватися в галузі зоології (1908). Закінчивши університет з дипломом першого ступеню (1914), працював у геологічному комітеті, де займався описом м'якотілих Донецької обл. Восени 1915 р. отримав посаду асистента при кафедрі зоології в Харківському ветеринарному інституті, а наприкінці того ж року отримав місце штатного лаборанта при кафедрі зоології на агрономічному відділенні Київського політехнічного інституту, де проводив практичні заняття і брав участь у створенні монографії «Фауна Росії». У червні 1918 р. перейшов на посаду асистента при кафедрі зоології безхребетних і активно бере участь у її організації. Читав курс зоології самостійно (з 1925), професор і завідувач кафедри зоології безхребетних (1929). Після реорганізації Інституту народної освіти у Дніпропетровський держуніверситет затверджений в ученному ступені кандидата біологічних наук (без захисту дисертації) і у званні доцента. Разом з роботою в університеті читав курс палеозоології в Дніпропетровському гірничому інституті (1923–1926). Очільник краєвої інспектури охорони пам'ятників природи Катеринославської губернії і член Українського комітету по охороні пам'ятників природи (1925–1932). У результаті його невтомної роботи було взято під державну охорону Корсунський, Устимівський парки, урочища Шпальта, Паськове і Хондаліївка — всього 39 об'єктів; рекомендовано створення заповідників «Ординський», «Острів Фурсин», «Самарський ліс». Після Другої світової війни повернувся і продовжував роботу у Дніпропетровському держуніверситеті. А в 1949 р., коли Дніпропетровський університет організував Комплексну експедицію по дослідженню лісів степової зони України, очолив зооекологічну бригаду і зібрав великий матеріал з ентомофауни деревного ярусу. Ним опубліковано також роботи, які вперше стосувалися вивчення формування орнітофауни в лісосмугах і штучних лісових насадженнях. Серед його наукових інтересів палеозоологія, гідробіологія, ентомологія, орнітологія, методика зоологічних досліджень, деякі питання загальної біології. Розроблена ним біоценотична система біоморф (1955) отримала широку популярність і зараз використовується для проведення зооекологічного аналізу біоценозів. Опублікував понад 20 праць, у яких викладено результати комплексних досліджень структури і динаміки штучних лісових угруповань із тваринним світом, який має позитивний середовищевірний вплив на степову природу. Помер у 1955 р.

ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

100 РОКІВ • DOCENDO DISCIMUS • 1918–2018

Основні праці: Основные закономерности распределения животного населения // Растительный и животный мир юго-востока УССР. Животный мир: в 2 ч. — Д.: ДГУ, 1948. — Ч. 2, вып. 4. — С. 5–10; Биоценотическая рабочая система жизненных форм-биоморф // Научные записки ДГУ. — Харьков, 1955. — Т. 51. — С. 5–24; Экология животных: учеб. — К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1959. — 176 с.

Джерела та література: Архів ДНУ. — Ф. 1, оп. 1, спр. 23; Бельгард А. Л. Михаил Павлович Акимов / А. Л. Бельгард // Бюлл. МОИП. Отд. Биол. — М., 1968. — Т. 73. — Вып. 2; Борейко В. Е. Популярный библиографический словарь-справочник деятелей заповедного дела и охраны природы Украины, царской России и СССР (1860–1960) / В. Е. Борейко. Серия История охраны природы. — К., 1995. — № 4; Булахов В. Л. Акимов Михайло Павлович / В. Л. Булахов, В. Я. Гаско // Професори Дніпропетровського національного університету: біобібліограф. довідник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. — С. 9–11.

В. Л. Булахов, В. Я. Гаско

**АЛЕКСАНДРОВ
Наум Львович**

(04.11.1893 –
не раніше 27.11.1937)

Учений-історик. Народився 04.11.1893 р. у м. Херсон, єврей. До 1912 р. здобував освіту. Після працював службовцем. Член партії лівих есерів (1920). Згодом вступив у ВКП(б). Директор Дніпропетровського інституту народної освіти (1926–1930). Нештатний професор з історії ВКП(б) та КП(б)У. Професор Дніпропетровського державного університету (1933–1937). Викладач історії ВКП(б) у Будинку партійної освіти при Дніпропетровському міському КП(б)У. Заарештований як активний учасник «контрреволюційної троцькістсько-меншовицької організації». Рішенням Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 27.11.1937 р. засуджений до розстрілу з конфіскацією усього майна. Реабілітований 16.05.1957 р. Військовою колегією Верховного Суду СРСР.

Джерела та література: Повернення із небуття: Докум. і матер. про жертви сталінського свавілля у Дніпропетровському університеті. — Д., 1995. — С. 124–126; Світленко С. І. Александров Наум Львович / С. І. Світленко // Професори Дніпропетровського національного університету: біобібліограф. довідник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. — С. 11; ЦДАВОВУ України. — Ф. 166, оп. 6, спр. 4597, арк. 218.

С. І. Світленко

**АЛЕКСЕЄВ
Анатолій Якович**

(01.05.1942 р.н.)

Учений-філолог. Народився 01.05.1942 р. в смт. Навля, нині Брянської обл. (Російська Федерація) у сім'ї робітників. Закінчив французьке відділення філологічного факультету Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова (1966). Працював викладачем кафедри французької мови Дніпропетровського державного університету (1966–1968), навчався в аспірантурі Московського педагогічного університету іноземних мов ім. М. Тореза (1968–1971), працював старшим викладачем (1971–1975), старшим науковим співробітником (1975–1977), доцентом кафедри французької мови (1977–1984). Завідувач кафедри романської філології Дніпропетровського державного університету (1984–1992). Професор кафедри іноземних мов Українського державного хіміко-технологічного університету (1994–2004), професор кафедри романської філології й перекладу Запорізького національного університету (2005–2008), професор кафедри перекладу ДВНЗ «Національний гірничий університет (з 2008). Захистив кандидатську дисертацію «Роль просторечної лексики в розвитку функціональних стилей современного французского языка» (1971). Закінчив докторантуру й захистив докторську дисертацію «Лингвокоммуникативные характеристики именной суффиксации современного французского языка» в Московському лінгвістичному університеті (1992). Доктор філологічних наук (1992), професор (1994). Викладає теоретичні курси з французької та іспанської мов, теорії сучасного загального мовознавства, історії та теорії перекладу, основи загальної теорії комунікації й психолінгвістики, керує магістрами й аспірантами. Науковий напрям інтересів — дослідження особливостей сучасної французької розмовної мови, проблеми загального мовознавства, лексикології, стилістики, дериватології, теорії тексту й прагматики. Член спеціалізованої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій при Київському національному лінгвістичному університеті

(2002–2005). Нагороджений медаллю «Захисник вітчизни», учасник бойових дій. Автор понад 80 наукових праць, серед яких три монографії й три навчальних посібники. У 2012 р. видав підручник з грифом МОН «Сопоставительная стилистика» на базі іспанської, французької, англійської й української мов. Під його керівництвом на кафедрі романської філології підготовлено одного кандидата філологічних наук.

Основні праці: Функциональная корреляция глагол-имя во французском языке. – Кишинев: Штинца, 1975. – 68 с. (соавт.); Некоторые проблемы стилистического словообразования (на материале оценочной суффиксации французского глагола). – Кишинев: Штинца, 1980. – 198 с. (соавт.); Беседы о стилистике. – Кишинев, 1983. – 131 с. (соавт.); Нариси з порівняльної стилістики французької мови: [навч. посібник для факультетів іноземних мов університетів]. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 456 с.

Джерела та література: Запорізький національний університет: історія і сучасність (1930–2005). Ювілейна книга. – Запоріжжя, 2006. – С. 195; Михайлова А. С. Алексеев Анатолий Яковлевич / А. С. Михайлова // Енцикл. Сучасної України. – Том 1. А. – К., 2001. – С. 363; Мисишина Л. О. Алексеев Анатолий Якович / Л. О. Мисишина // Професори Дніпропетровського національного університету: біобібліограф. довідник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. – С. 11–12.

І. С. Кірковська

АЛІЄВ
Абас Абасович
(1899–1958)

Учений-історик, сходознавець. Народився 1899 р. у м. Бухара (Узбекистан). У 1916 р. за наказом бухарського еміра його батька було страчено. Залишившись сиротою, він переїхав до м. Чорджу і долучився до більшовицького руху. У 1918–1920 рр. працював в організаціях Бухарської комуністичної партії. Один з організаторів Бухарської Народної Радянської Республіки, головний редактор газети «Вільна Бухара». Після створення Таджикицької автономної Соціалістичної республіки А. Алієв – перший нарком освіти Таджикистану (1924–1926). У 1927 р. перебрався до Москви, де навчався та працював у Інституті сходознавства.

Закінчив Вищу партійну школу при ЦК ВКП(б). З 1930 р. – на педагогічній роботі: спочатку асистент, а згодом доцент Середньоазійського державного університету та Таджикицького інституту профосвіти у Ташкенті. Працював у якості професора Середньоазійського комуністичного університету (1932–1936). У 1936 р. засуджений за образу вищих партійних та державних діячів Узбекистану Ф. Ходжаєва та А. Ікрамова (таджики, що під впливом пантюркістів стали узбеками і виступали проти свого народу). У 1939 р. був звільнений. Після звільнення переїхав до м. Душанбе і працював на історичному факультеті Душанбинського державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка (1940–1945). Завідувач кафедри історії (1940–1942), декан історичного факультету (1942–1945). У 1945–1947 рр. у педагогічному інституті Киргизької СРСР м. Фрунзе (нині – м. Бишкек). Працював у Дніпропетровському державному університеті (1947–1953): професором кафедри всесвітньої історії, завідувачем кафедри історії країн Сходу. Працював у педагогічному інституті м. Орджонікідзе (1953–1954), завідувачем кафедри загальної історії Казахського державного університету (1954–1958). Автор праць «Историография Древнего Востока» (1933), «Древняя история народов Средней Азии» (1935), «Библиография истории Ирана» (1952). Помер у 1958 р. у м. Алма-Ата (Казахстан).

Основні праці: Историография Древнего Востока, 1933; Древняя история народов Средней Азии, 1935; Библиография истории Ирана, 1952.

Джерела та література: Архів ДНУ ім. Олесея Гончара. – Ф. 1, оп. 1, спр. 42.

А. Г. Венгер

АЛПАТОВ
Анатолій Петрович
(26.08.1941 р.н.)

Учений в галузі керованих механічних систем. Народився 26.08.1941 р. у м. Барнаул Алтайського краю (Російська Федерація). Закінчив Казанський

авіаційний інститут (1965). Працював у Державному конструкторському бюро «Південне» інженером (1966–1970). Аспірант ІТМ НАНУ і НКАУ за фахом «Динаміка, балістика та керування рухом літальних апаратів» (1970). Закінчив аспірантуру (1973), працював надалі в ІТМ НАНУ і НКАУ на посадах молодшого наукового співробітника (1970–1973), старшого наукового співробітника (1976–1980), заст. директора СКТБ ІТМ (1980–1986), завідувача лабораторії (1986–1988). З 1988 р. – завідувач відділу системного аналізу та проблем керування. Кандидат технічних наук (1973), доктор технічних наук (1980), професор (1992). Виконав ряд актуальних фундаментальних досліджень із розробки теорії, методів моделювання та аналізу керованого руху багатоеlementних механічних систем. Розробив теорію рухомого керування зосереджених механічних систем. Роботи проводились та ведуться у рамках академічних тем, якими він керує. Список наукових праць складається з 226 найменувань. Основні результати досліджень надруковані у дев'яти монографіях, двох навчально-методичних посібниках, а також у статтях журналів «Прикладная механика», «Космические исследования», «Техническая механика», «Український журнал медичної техніки та технології», «Космічні дослідження на Україні» та ін. Має авторські свідоцтва та патенти на 23 винаходи. Досліджував динаміку космічних апаратів у перехідних режимах та режимах стабілізованого руху, динаміку рухомого керування космічними апаратами. Дослідив велике коло питань динаміки складних великогабаритних механічних систем, у тому числі сонячних електростанцій космічного базування. Такі дослідження проводились ним під час його роботи у американській компанії Єнер 1 (Флорида, США, 2003–2005). Зробив значний внесок у теорію руху твердих тіл, з'єднаних односторонніми зв'язками, а також у розробку теорії маніпуляційних механічних систем. Результати цих досліджень дозволили вирішити ряд важливих практичних питань, пов'язаних з розробкою великого космічного маніпулятора для космічного літака «Буран». Проводить велику роботу з підготовки наукових та інженерних кадрів. Під його керівництвом розроблено та розробляються низка докторських та кандидатських дисертацій. Сім його учнів захистили докторську та кандидатські дисертації, троє працюють над докторськими та четверо над кандидатськими дисертаціями. Читав лекції студентам Дніпропетровського державного університету (1988–1990), був головою державної екзаменаційної комісії, професором, завідувачем кафедри

медичної кібернетики Дніпропетровської державної медичної академії (1990–1999); професором, завідувачем кафедри інформаційних технологій та кібернетики Українського державного хіміко-технологічного університету (з 1999). Член робочої групи Міжнародного комітету з питань засмічення навколосезонного космічного простору. Член Всесоюзної проблемної ради з питань механіки космічного польоту (за часів СРСР), член Національного комітету України з питань автоматичного керування, член експертної ради Вищої атестаційної комісії України, є членом спеціалізованої вченої ради ДНУ із присудження наукового ступеня доктора технічних наук, член редакційних колегій наукових журналів «Техническая механика», «Український журнал медичної техніки та технології». За особистий внесок у розвиток вітчизняної науки та техніки нагороджений медалями «Ветеран труда», «ім. академіка М. К. Янгеля» (1989), «80-річчя Національної Академії наук України» (1998) Лауреат премії НАНУ ім. М. К. Янгеля (1996).

Основні праці: Введение в операционную систему MS DOS. – Д.: ТИО «Днепркнига», 1993. – 132 с. (соавт.); Подвижное управление механическими системами. – К.: Наук. думка, 1998. – 487 с.; Динамика космических летательных аппаратов. – К.: Наук. думка, 2016. – 487 с.

Джерела та література: Макаренко Л. Г. Алпатов Анатолий Петрович / Л. Г. Макаренко // // Енцикл. Сучасної України. – Том 1. А. – К., 2001. – С. 394; Савчук В. С. Алпатов Анатолий Петрович / В. С. Савчук // Професори Дніпропетровського національного університету імені Олесея Гончара: біобібліограф. довідник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. – С. 13–14.

В. С. Савчук

АНДРЕЄВ
Лев В'ячеславович
(04.08.1929–07.01.2001)

Учений-механік. Народився 04.08.1929 р. у м. Надеждинськ (нині – м. Серов) Свердловської обл. (Російська Федерація) у родині службовців. Закінчив літако-будівельний факультет Казан-